

Imbricacions entre variació històrica i variació geogràfica en la llengua catalana

A cura d'Àngels Massip-Bonet

UBe

Índex

Introducció	
<i>Àngels Massip-Bonet (Universitat de Barcelona)</i>	9

IMBRICACIONS ENTRE VARIACIÓ HISTÒRICA I VARIACIÓ GEOGRÀFICA EN LA LLENGUA CATALANA

El projecte «Diatopia i canvi lingüístic. Scripta i projecció dialectal».	
Presentació d'alguns resultats	
<i>Joan Veny i Clar, Àngels Massip-Bonet (Universitat de Barcelona)</i>	15
Noves exploracions del lèxic del català del nord-est	
<i>Xavier Luna-Batlle (Universitat Autònoma de Barcelona)</i>	21
Aspectes fonètics i fonològics de l'evolució verbal del llatí al català	
<i>Josep Moran Ocerinjauregui (Universitat de Barcelona / Institut d'Estudis Catalans)</i>	39
Au cœur de l'onomastique: entre lexique et discours. Hommage à Josep Moran	
<i>Xavier Ravier (Universitat de Toulouse-Le Mirail)</i>	49

TAULA RODONA

Estudiar els dialectes en el passat i en el present	
<i>Jaume Corbera Pou (Universitat de les Illes Balears)</i>	81
Ideologia lingüística, variació diatòpica i diacronia	
<i>Joan Martí i Castell (Universitat Rovira i Virgili / Institut d'Estudis Catalans)</i>	83

Factors de divergència i factors de convergència entre variació diatòpica i variació diacrònica <i>Miquel Nicolás Amorós (Universitat de València)</i>	89
Aspectes teòrics i metodològics de l'estudi integrat de la variació diacrònica i de la variació diatòpica <i>Àngels Massip-Bonet (Universitat de Barcelona)</i>	95
Conclusions <i>Àngels Massip-Bonet (Universitat de Barcelona)</i>	99

Introducció

Àngels Massip-Bonet
Universitat de Barcelona

El 17è Col·loqui Lingüístic de la Universitat de Barcelona pretén reflexionar sobre l'evolució de la llengua catalana i la variació *dia* —especialment la variació històrica i la geogràfica— des d'una perspectiva integrativa i tenint present el que aquest enfocament més global aporta des del punt de vista metodològic (i fins i tot teòric) i com es pot dur a terme en la praxi docent (la qual, a la vegada, ens dona pistes per a concretar les metodologies).

Reunim aquí un conjunt de conferències a l'entorn de la variació lingüística amb l'objectiu de presentar aspectes concrets (en fonètica, morfologia, sintaxi i lèxic) de la imbricació entre variació històrica i variació geogràfica i també d'examinar les conseqüències metodològiques i didàctiques que comporta aquesta mirada complexa.

Som del parer que la perspectiva històrica en els estudis lingüístics aporta, tant a la recerca com a la lingüística aplicada, el component d'ubicació, d'emmarcament dins la realitat, i dona compte del panorama ecològic en què una llengua s'ha format. Quan es parla d'evolució en biologia, les contingències històriques es consideren determinants, i el mateix ocorre en lingüística: una llengua no deixa de ser un sistema com altres sistemes (oberts i dinàmics) que estudien les ciències, avui cada cop més de manera unificada.

No oblidem que hi ha complexitat quan no es poden separar els components que constitueixen un tot i quan existeix un teixit interdependent, interactiu i interretroactiu entre les parts i el tot, el tot i les parts.

Joan Veny i Àngels Massip parlen del projecte «Scripta», de com s'ha anat desenvolupant, de la web del projecte i de la base de dades que s'hi pot consultar. També Joan Veny presenta un resum dels trets de la *scripta* eivissenca a la llum del recull del centenar de textos publicats per l'IEC (J. Veny i À. Massip, *Scripta eivissenca*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009).

Josep Moran, en la seva contribució «Aspectes fonètics i fonològics de l'evolució verbal del llatí al català», mostra com l'evolució de la morfologia verbal en català ha estat condicionada per les lleis d'evolució fonètica en síl·laba final, lleis que van comportar la desaparició de nombroses desinències i irregularitats en els paradigmes. L'analogia és un recurs clau en els canvis morfològics verbals, tant per la tendència a la compleció del sistema desinencial com per la

tendència a la regularització dels paradigmes. A causa d'això s'han desenvolupat nombroses variants de caràcter dialectal a partir de l'edat moderna.

Xavier Luna-Batlle, en «Noves exploracions del lèxic del català del nord-est», s'ocupa de presentar noves observacions sobre la història del lèxic de la part del nord-est del domini lingüístic (que anomena català del nord-est), continuïtat de parlars que va de les Corberes cap al sud i que passa pel Pirineu oriental, via de comunicació més que frontera.

També va intervenir en el col·loqui Josep Martínez (Universitat d'Alacant) amb una conferència que duia per títol «Recerca diacrònica i coneixement de la sintaxi del català: variació diacrònica i diatòpica», la qual, però, no apareix publicada en aquest llibre.

Hem inclòs la conferència realitzada per Ravier en ocasió de l'acte que es va organitzar per a la jubilació del professor Josep Moran. A partir d'un topònim de l'Haute-Bigorre, Ravier ens fa fer un camí entre la lingüística (fonètica, morfologia, significació), el discurs i l'etimologia, i relaciona els topònims amb les característiques de l'entorn geogràfic i orogràfic real en què aparareixen, amb la producció etnoliterària. Ens porta, en definitiva, al convenciment que cal relacionar aquell topònim concret amb la totalitat antropològica amb què conviu per poder comprendre'n l'«essència».

Segueixen després els resums de les intervencions a la taula rodona i les conclusions a què s'arribà.

Jaume Corbera fa un repàs de la relació entre documents escrits i estudi dels dialectes en el passat i en el present. No es pot arribar a una comprensió adequada dels dialectes actuals d'una llengua sense el coneixement tan aproximat com ens sigui possible de les etapes històriques anteriors.

Joan Martí ens fa veure com la història d'una llengua (i ho concreta en el cas del català) es basa en el procés que duu de l'heterogeneïtat màxima a l'homogeneïtat relativa. I fa èmfasi en la necessitat d'integrar en la història la variació que hi és inherent, tot combinant el mètode històric i el geogràfic. Adverteix també del perill que interpretem com a dialectal, relacionant-lo amb els dialectes actuals que el tenen, un tret que en la llengua antiga era solució general en català.

Miquel Nicolás relaciona la variació diatòpica i la diacrònica com a dimensions inherents a la durabilitat i contingència de la realitat lingüística i aprofundeix en el diàleg establert entre dialectologia i història de la llengua. Examina les divergències entre ambdues disciplines (conceptual, metodològica i ideològica) i després focalitza l'atenció en les convergències i integracions.

Àngels Massip, seguint el principi recursiu de la complexitat moriniana, postula i justifica, per analogia al que ocorre en altres sistemes complexos, que

la sincronia és en la diacronia que és en la sincronia. La sincronia porta incorporada la diacronia. I la diacronia es pot estudiar quan tenim les (o algunes) diferents sincronies (potser no sempre de manera completa, però sí de tots els elements del sistema lingüístic i en totes les zones geogràfiques).

Barcelona, juny de 2018

**IMBRICACIONS ENTRE VARIACIÓ
HISTÒRICA I VARIACIÓ GEOGRÀFICA
EN LA LLENGUA CATALANA**

El projecte «Diatopia i canvi lingüístic. Scripta i projecció dialectal». Presentació d'alguns resultats

Joan Veny i Clar
Àngels Massip-Bonet
Universitat de Barcelona

Aquest projecte té els precedents en l'ensenyament de la dialectologia catalana per part de Joan Veny (1971, Universitat de Barcelona). La primera idea fou de recollir textos per a una antologia dialectal.

El progrés dels mitjans informàtics, així com la irrupció de la lingüística de corpus, van conduir a un canvi d'objectiu: l'estudi de la variació diatòpica del català en l'eix diacrònic.

El projecte consisteix en la selecció de textos —la majoria no literaris— de totes les àrees dialectals del domini lingüístic, compresos entre els segles XIII i XXI i pertanyents a tipologies diferents (testaments, inventaris, llibres de comptes, edictes, teatre...). Des del punt de vista cronològic, els textos són molt pròxims en el temps; així doncs, en el cas dels textos eivissencs del segle XVI, en trobem dels l'anys 1500, 1501 (2), 1513, 1514, 1533, 1536, 1539, 1544, 1550, etc.). Cadascun dels textos, a més, va seguit d'un breu comentari lingüístic centrat en els àmbits de la grafia, la fonètica, la morfosintaxi i el lèxic.

Pel que fa a les varietats geogràfiques, estan classificades en dialectes i sub-dialectes, a cadascun dels quals s'atribueix un codi que les identifica. També es codifiquen les 55 tipologies textuals que es distingeixen.

Fins a l'actualitat s'ha realitzat l'anàlisi i el comentari de 101 textos eivissencs, 109 textos menorquins, 335 textos mallorquins i 115 de rossellonesos. A més, n'hi ha seleccionats 673 d'altres dialectes.

En relació amb el procediment a seguir, en primer lloc seleccionem els textos i, a continuació, els introduïm a l'ordinador a través de la còpia manual o digitalitzant-los. En tots dos casos, hi ha una revisió posterior de correcció i de confrontació amb l'original. Tot seguit es passen les dades a una base de dades (primer en format Access i després en format MSQl), amb el títol del document, l'autor, l'any, el gènere i la referència bibliogràfica (lloc de publicació, editorial, any, pàgines, revista, llibre). Aquesta base de dades és consultable per Internet

a través de la pàgina web www.scripta.ub.edu (apartat «Scripta online»). Finalment es procedeix a la redacció del comentari i s'introdueix a l'ordinador.

Cada comentari presenta una estructura basada en tres apartats. En el primer apartat —(A)—, s'hi indica la procedència del document (original o ja editat) i, si l'autor és conegut, s'hi afegeix una breu biografia, tenint en compte sobretot els seus viatges, el contacte amb altres llengües o dialectes, i el pes de l'estàndard. En el segon apartat —(B)—, s'hi desenvolupa el comentari lingüístic a través de l'anàlisi de la grafia, de la fonètica, de la morfosintaxi i del lèxic. Alguns dels trets lingüístics considerats en l'àmbit fonètic podrien ser, per exemple, la neutralització o no de *a*, *e* àtones (*casa*, *pare*) o de *o*, *u* àtones (*donar*), el segment final *-ia/-i* (*ràbia/rabi*) o la monoftongació o no dels grups àtons *-qua/-gua* (*aigua/aigo/aiga*), mentre que l'àmbit lèxic, per la seva banda, se centraria en la detecció de dialectalismes, llatinismes, hispanismes, sardismes... En darrer lloc, l'apartat (C) del comentari recull un resum i la conclusió pel que fa a l'adhesió a la llengua literària de l'autor i a la presència d'elements diatòpics.

En aquest moment de la intervenció es projecta un text que es troba penjat a la pàgina web (www.scripta.ub.edu) a tall d'exemple, concretament el text Be 1400-7.2 *Inventari de l'església de Sta. Maria*, i el seu comentari, i tot seguit es fan unes simulacions de cerques en línia per a mostrar com s'han de fer les cerques i quins resultats se n'obtenen.

Un altre aspecte rellevant del projecte consisteix en el marcatge i la indexació dels mots que apareixen en el comentari, ordenats alfabèticament i acompanyats de l'any i de la tipologia textual a què pertanyen. Aquests índexs alfabètics aporten dades excel·lents per a formar una història diatòpica del català. (Durant la conferència es presenten alguns exemples de l'índex de l'eivissenc.)

Una darrera qüestió a remarcar és l'elaboració de la base de dades mitjançant el format MSQl, consultable a través d'Internet (www.scripta.ub.edu [apartat «Scripta online»]) i que conté una taula dels textos objecte d'estudi i informació lligada a cada text. En la conferència s'accedeix a la pàgina web i es fan cerques en textos per a mostrar-ne el funcionament i es remarca que, malgrat que en l'actualitat les cerques només es poden efectuar dins de cada varietat, un cop s'hagi publicat el conjunt de corpus de les varietats del català, l'objectiu serà permetre establir concordances entre totes les varietats.

A continuació fem una síntesi d'alguns aspectes de la *scripta* eivissenca, els textos de la qual, com ja s'ha exposat anteriorment, es troben publicats en línia (www.scripta.ub.edu [apartat «Scripta online»]) i en el llibre *Scripta eivissenca*, on, a més, cadascun dels textos apareix comentat lingüísticament.

GRAFIA

- a) Per a la història de la grafia *ny/ñ* (i variants): *senyor/seyor* 1380, *anys/señor* Déu 1531, anys, danys/*señoria* 1573, anyades/*enseñà* 1644, *añs*, *nores-meñs* 1663, any/*añy*, *compañero*, *Señora* 1700, *pañ*, *pañ* 1700a,* anys, menys, 1702a, *puñalades*, *Señor*, *meñs*, *dañy*, *añys* 1702 (VAL), anys, menys 1702a, pany, any 1707, any/*Señor*, *compañía* 1728, Senyor, espardenyas 1731, *aiñ*, *ayñ*, *añy* 1732a, *guañar*, *Señora* 1735, *pañ* 1735, rossinyol 1892, *enguañ* 1915.

FONÈTICA

- a) Datació d'un canvi fonètic ([o] àtona > [u]) a partir de la grafia
- 1) sense canvi:
trobara 1380, *tochat* 1393, *nomenades* 1410, *roquer* 1478, *troba* 1544, *posar* 1557, 1569, *comprar* 1588, *contam* 1621, *començat* 1542, *aportaren* 1644...
 - 2) amb canvi condicionat pel context:
Juan 1594, 1700a, 1702, 1707, 1710, 1755, *Jusep* 1710, *descubriren* 1536, *descubrir* 1621, *surtir* 1712, *surtidora* 1720, *cumplidament* 1731, *cubertes* 1542, *cuberta* 1701
 - 3) amb canvi no condicionat pel context:
X^efull «Cristòfol» 1599, *Padruell* 1621, *Tuniets* 1700, *currador* 1755, *suvent* 1892, *dulòs* «dolors», *porxu* 1903, *ureyes* 1906, *adubà* 1909, *amu* 1915, *mublada* 1930
 - 4) hipercorrecció:
sceremosaren «escaramussaren» 1533, *regoseu/reguseu* 1536, *Cocarella* 1552, *coydavan* 1562, *Agostí* 1569, *s'és modat* 1599, *comonitat* 1677, *bofet* 1700b, *particulars* 1732
- b) Assimilació [rl] > [ll]:
mall. *bulles* 1623, *mallussas* v. 1750
- c) Reflex gràfic de la neutra tònica [ə]:
vana 'vena', às 'és' 1457, *banayta* 1557, *fayen* 1532
- d) Iodització:
mullers 1393, *muller* 1533, *fill*, *vull* 1544, *vull/vui* 1557, *muller*, *filla* 1599, *miralls*, *vermelles* 1651, *segay*, *esparrays/parell*, *conills* 1655, *orelles*, *tallar*

* 1700a vol dir que hi ha algun altre text de 1700 i que és del mateix gènere (s'anomena 1700b).

1663, *treballs* 1660, *amortallant*, *tovalles* 1675, *consell* 1677, vermeya / *vermella*, reya, véya, 1700a, *vell*, *parell* 1700b, *fill* 1702a, *fills*, *vulla* 1707, *fill*, *vulla* 1721, taya 1728, *muller*, *parell*, *fill*, *mallol* 1731, *forrayat*, *payssa* 1732, *ovella*, *vella* / ais, sagaya 1735, *fill*, *filla* 1737, *fill*, *traball* 1737, tuvaio, véia, beias, cristai / *ovellas*, *poll* 1755.

MORFOLOGIA

- a) Coexistència polimòrfica (*dues/dos*) fins al triomf d'una variant (*dos*):
duas mullers 1393, duas canadellas / *dos tevelloles* s. xv, *dos barcas* 1533, *dos fosas* 1539, duas jornades 1544, *dos fragatas* 1579, *dos cabras* 1621, *dos bastonades* 1642, *dos peces*, *dos bales* 1651, *dos ollas*, *dos camisas* 1700a, *dos barcelles* 1700b, *dos parts* 1707, *dos navades* 1720, *dos columnes* 1728, *dos frontizas* 1732, *dos claus* (f.) 1732a, *dos lliuras* 1735, *dos camisas* 1755...
- b) *-itat*, *-etat* / *-idat*, *-edat* → *-itat*, *-etat*
solemnitat 1539, *necesitat* 1552, *nativitat* 1557, *seguratat* 1588, *calitat* 1663, *comunitat*, *seguretat* 1660, *festivitat*, *solemnitat* 1700, *heretat* 1707, *cantitat*, Universidat 1710, *claritat*, *antiguetat*, cantidat 1712, *conformitat* 1720, *heretat* 1731...

SINTAXI

- a) Combinació de pronoms:
lleva-me-la, *cura-te'l*, *te l'he romput* 1702b (men. *me la volien dar* 1560), *te las deixaré* 1752, *vos los dóna* 1774

LÈXIC

- 1) Arcaismes:
isqueren 1531, *axir* 1562, *ixit* 1579, *isque* 1594, *ixit* 1621, *hisque* 1675, *isqués* 1702) (valencià), *eixir* 1720, *ixirà* 1732a (valencià)
- 2) *ningun*, *-a*, adj. arcaic no normatiu:
ninguna renda s. xvi, *cosa ninguna* 1536, *ningun comerci* 1552, *persona ninguna* 1562, *ninguns d'ells* 1621, *ningun venedor* 1655, *ningun sacerdot* 1677, *cosa ninguna* 1712, *ningun més* 1968, *ningun*, *de moro* 1998

- 3) (Retro)datació:
 - mall. *gatzoll* 1487 (DCVB 1747), *buydador* 1604 (DCVB 1903)
 - eiv. *àdenes* 1655 (men. *ànades* 1781; mall. *ànneres*), *baldraca* 1702a, *gor-rins* 1751; *vi caser* 1675
 - ipso facto* 1531 (DIEC 1995; no DCVB)
- 4) Noves unitats:
 - ofayer* s. XIV, *prezer* 1478
- 5) Diacronia:
 - lop* 1478 (→ *llobarro* 1655; act. *llibarro*), *sparrallons* 1478 (act. *esparrais*)
 - mall. *Anna* 1524, *Agne/Anna* 1632 (act. *Aina*)
- 6) Valencianismes:
 - xàrcies* 1655, *Retoria* 1700, *haixa* ‘haja’, *vixca*, *se requirixen*, *eixe*, *deguera* ‘degués’ 1702a, *huy*, *propost*, *explicara* ‘expliqués’ 1710, *faena*, *tarches* 1728, *huy*, *ama* ‘mestressa’, *Madalena*, *procehisch* 1731, *retor* 1732a, *Retor*, *posaes*, *uno*, *dispondre*, *oferisca*, *acudiscan*, *soterrars* 1932b
- 7) Llatinismes:
 - a) erròniament interpretats com a castellanismes:
 - modo* 1552, 1569, 1720, 1721, 1731; *clero* 1644, 1660, 1677
 - b) recollits per la normativa:
 - ipso facto* 1531 (DIEC 1995; no DCVB); *item* 1380, 1410, 1588, 1700, 1720, 1728 (DG 1932); *alias* 1735 (DG 1932; DIEC *àlies*)
 - c) altres:
 - ut moris est*, *ad laudem Dei* 1531; *Corpus Domini* 1539, «Déu volent» 1588, *lignum crucis* 1594, *ad laudem Dei*, *Qui servit ad altare de altare vivere debet* 1664, *inopie vel ofense* 1720, *primo* (no DCVB), *quondam*, *ad lites*, (cos) *sive* (cadàver) 1731, *tantum* 1751, *modo ut supra* 1731, *coram* 1735

CONCLUSIONS

Aquest projecte posa de manifest la importància de la lingüística de corpus per a una història diatòpica del català.

En el cas particular de la *scripta* eivissenca ens ha permès identificar diferents trets lingüístics entre els quals destaquen: la presència variable de diatopismes i arcaismes segons els gèneres textuais (testaments, teatre popular), l'estabilitat de certes formes (*ningun* adj.), casos de convivència polimòrfica (*dues/dos*), el triomf de la llengua literària sobre el codi col·loquial (escassa iodització, permanència de l'article literari), la datació d'un canvi a partir de la

grafia (tenint en compte la importància de la ultracorrecció: *bofet*), dialectologia contrastiva (eiv. *àdenes* / men. *ànades* / mall. *ànneres*), la immixtió d'un altre dialecte en la *scripta* (valencià), la datació o retrodatació de mots o de canvis (*ipso facto*), la vida i mort dels arcaismes (*eixir*), la presència de noves unitats lèxiques (*ofayer*) i una col·lecció àmplia de llatinismes.

Noves exploracions del lèxic del català del nord-est¹

Xavier Luna-Batlle

Universitat Autònoma de Barcelona

El projecte «Scripta», del qual en aquesta mateixa publicació parlen Joan Veny i Àngels Massip, persegueix d'una manera minuciosa la història dels dialectes mitjançant l'anàlisi detallada de textos breus o fragments, separats entre ells per poca distància cronològica i abraçant un ventall ampli i ric en relació amb la tipologia i els gèneres d'escriptura. En paral·lel, una nova observació de textos ja coneguts o l'anàlisi de textos no explorats anirà completant l'objectiu de conèixer l'evolució dels dialectes catalans.

En aquesta dissertació m'ocuparé de presentar noves observacions sobre la història del lèxic de la part del nord-est del nostre domini lingüístic, caracteritzada per l'espai dialectal del rossellonès o català septentrional ampliat cap al sud, posem aproximadament fins a la Tordera. Aquest espai l'anomeno català del nord-est, sense precisar-ne els límits. No pretenc en cap moment erigir una nova entitat dialectològica, sinó simplement tenir present que hi ha una continuïtat de parlars que va de les Corberes cap al sud i que passa pel Pirineu oriental, una zona molt transitable i molt transitada, via de comunicació més que frontera. Pensant en la història, aquesta continuïtat era sens dubte molt més patent abans del tractat de 1659, en què la després anomenada Catalunya del Nord és annexionada a França. Els efectes de la frontera de l'època moderna, i persistents en l'època contemporània, han fet que la referència fonamental i tradicional per a l'establiment de les entitats dialectals en català, la primera persona del present d'indicatiu, hagi sobreposat a la frontera política la isoglossa de la terminació *-i* per al present d'indicatiu (*baixi/baixo*) que passava més al sud. La tesi recent de Montserrat Adam (2006) mostra de manera clara que aquesta isoglossa s'ha instal·lat a la ratlla de França. La frontera ha actuat de catalitzador d'una isoglossa que havia abraçat tota la franja sud dels peus dels Pirineus amb bona part del nord de l'Alt Empordà, la Garrotxa i el Ripollès:

¹ Aquesta dissertació s'insereix en el projecte de recerca «Diatopia i canvi lingüístic. Scripta i projecció dialectal» que rep un ajut del Ministeri d'Educació i Ciència (FFI2016-80482-P).

Al llarg del segle XX hi ha hagut una reculada important de la isoglossa /i/ del morf de la primera persona del present d'indicatiu, de manera que, al sud de la frontera pirinenca, en la nostra investigació actual només hem trobat la característica a la Baixa Cerdanya, a Cadaqués (Alt Empordà) i a Espinavell (municipi de Molló, al nord-est del Ripollès) [...] Avui dia, a cap de les poblacions en què hem trobat aquest morf /i/, no hi ha aparegut com a forma única, sinó convivint-hi amb una /o/ (per a Espinavell també o + k). El procés de canvi, doncs, continua. (pàg. 92)

El moviment i el canvi són inherents a la història, també a la història recent, i allò que Adam ha constatat, ho podríem veure amb el lèxic, on també la frontera ha actuat en el parlar de la gent en els últims segles.² Amb tot, la història en conjunt és una altra cosa: l'espai del nord-est, a banda i banda del Pirineu, ha estat un espai amb homogeneïtat, sense talls interns bruscos, sense fronteres. Aquesta és la nostra visió històrica que justifica l'estudi del que anomenem català del nord-est.

M'he centrat en uns pocs textos que han estat objecte d'atenció recent, per part meua o d'altres, i d'aquests n'he extret exemples de novetats per al coneixement dels parlars i els canvis històrics. Hi he afegit documentació dialectològica particular, que he anat recollint. Les fonts escrites que faig servir són cinc publicacions, quatre de les quals han sortit a la llum recentment i l'altra encara no s'ha editat modernament, i dades extretes d'obres literàries o de replegues dialectològiques. Faig a continuació una breu ressenya d'aquestes cinc obres:

- 1) *Els Diàlegs de sant Gregori, versió catalana de 1340*. És ben conegut aquest text medieval entre els historiadors de la llengua. Els avatars de la història de la filologia han fet que una primera part es publicàs el 1931 per Jaume Bofarull a *Els Nostres Clàssics*, edició que quedà inacabada per la mort de Bofarull el 1932. Trenta-set anys més tard, Amadeu-J. Soberanas en publicà la part que havia deixat per fer Bofarull i l'acompanyà d'un estudi nou amb la identificació dels principals trets lingüístics de l'obra: s'hi posa en relleu que la llengua és del nord-est. Passats trenta anys més, Montserrat Alegre (2006 i 2007) n'ha pogut fer una nova edició filològica i un estudi complet. La versió catalana del text llatí del 593 data del 1340 i és feta per

2 S'obren interrogants en relació amb la frontera, com el cas, emblemàtic, del mot *tòria* 'sarment', tan íntimament relacionat amb una activitat tradicional a banda i banda de l'Albera, la vinya, mot que no passa al nord, on la gent diu *xirment* (DECat VIII: 596b).